

Filozofska fakulteta Ljubljana
Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo

Uvod v znanstveno delo

Analiza: Bibliotekarstvo

Bibliotekarstvo v Sloveniji
Podoba slovenskih splošni knjižnic leta 2009

&

Bibliotekarstvo na Hrvaškem
Vrednotenje narodnih in akademskih knjižnic na Hrvaškem

Katja Maček & Nika Dimec
1.letnik BINK
mentorica: Vlasta Zabukovec

KAZALO

1. UVOD.....	3
2. BIBLIOTEKARSTVO NA SLOVENSKEM.....	4
2.1. Podoba slovenskih splošnih knjižnic leta 2009.....	4
2.2. Analiza: kratki znanstveni prispevek.....	4
3. BIBLIOTEKARSTVO NA HRVAŠKEM.....	5
3.1. Vrednotenje knjižničarstva in storitve v akademski in javnih knjižnic.....	5
3.2. Analiza: strokovni članek.....	5
4. ZAKLJUČEK.....	7
VIRI.....	8

1. UVOD

Namen te seminarske naloge je spremljati razvoj knjižnic v Sloveniji in njihove vrednotenje na Hrvaškem.

Podoba slovenskih splošnih knjižnic na Slovenskem v letu 2009 je kratki znanstveni članek, ki raziskuje dogajanje v naših knjižnicah, za svoje rezultate pa uporablja kvantitativna metoda (anketiranje).

Vrednotenje knjižničarstva na Hrvaškem je strokovni članek, ki pa ocenjuje knjižnične dejavnosti in storitve v javnih in akademskih knjižnicah, uporablja pa kvalitativno metodo (intervju) ter kvantitativno metodo (anketo).

Iz dveh na videz nepovezanih člankov sva poiskali skupne točke ter jih primerjali.

2. BIBLIOTEKARSTVO NA SLOVENSKEM

2.1. Podoba slovenskih splošnih knjižnic leta 2009

Moj del seminarske naloge z naslovom Bibliotekarstvo (domače, tuje) temelji na članku Podoba slovenskih splošnih knjižnic (G. Vodeb, 2009) iz leta 2009, zajema pa vse podatke o delovanju knjižnic na slovenskem prostoru v določenem letu.

Članek oziroma kratki znanstveni prispevek zajema podatke o organiziranosti knjižnic, prostoru in opremi, knjižničnem gradivu, knjižničnih delavcih, zajame finančno oceno (prihodki, odhodki) ter približno število uporabnikov ter pa storitev, ki so uporabnikom na voljo. Avtor podatke iz tekočega leta primerja s prejšnjim letom zaradi vprašanja, ali knjižnice v določenem letu dosegajo normative, ki jih postavlja Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011. V raziskavo pa so zajete vse knjižnice na slovenskem območju. Najdene podatke je avtor članka črpal iz CEZAR-ja (Center za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici), ki bdi nad razvojem in delom slovenskih splošnih knjižnic ter beleži njihove statistične podatke.

2.2. Analiza: kratki znanstveni prispevek

Pisec članka v svoji raziskavi ugotavlja, da se je število knjižnic zaradi povečanja izposojevalnih mest v določenih regijah ter odcepitve ene izmed knjižnic od njene matične knjižnice, povečalo. Tako je sedaj na voljo 1013 izposojevalnih mest. Na voljo je 12 bibliobusov, kar 56 od 210 slovenskih občin pa nima svoje knjižnice. Knjižnice so v primerjavi z letom 2008 povečini odprte dlje, v primerjavi z podatki iz leta 2008 pa gre sklepati, da so bile knjižnice v letu 2009 še bolj organizirane. Povečalo se je število čitalniških sedežev za 23,8% -minimum 2 sedeža na 1000 prebivalcev (pravilnik Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011, 5. člen)-dobro pa je poskrbljeno bilo tudi za medmrežno povezavo. Kot navaja avtor, pa knjižnice navkljub povečavam niso dosegle normativov Standardov za splošne knjižnice (2005). Ti namreč zahtevajo štiri sedeže na 1000 prebivalcev.

Knjižnice so v letu 2009 največ vsebovale monografskega gradiva (88,9%), neknjižno gradivo (7,9%) ter serijskih publikacij (3,6%). Med neknjižno gradivo se uvrščajo tudi elektronski viri, dostopni na daljavo. Le-ti niso upoštevani v članku. Prav tako je prišlo do največjega prirasta monografskega gradiva. Le-to je bilo tudi v največji meri v postopku odpisa.

Število knjižničnih delavcev (knjižničarji, tehnično osebje, uprava) se je v primerjavi z letom 2008 zmanjšalo za 2 odstotka. Avtor beleži podatek, da je bilo v vseh splošnih knjižnicah v Sloveniji skupno zaposlenih 1344 oseb (CEZAR, 2005). V svojo raziskavo vključuje še študente, zaposlene po pogodbi ter prostovoljce. Tudi tu knjižnice niso dosegle Določila standardov za splošne knjižnice (2005), ki pravi pet strokovnih knjižničarskih delavcev na 1000 prebivalcev.

Knjižnica je javni prostor, kar pomeni, da njeno delovanje krijejo občine. Le-te so tudi prispevale največ sredstev. Na drugem mestu je država oziroma pristojni državni upravni organi, sledijo lastni viri ter drugi prihodki.

Njeno poslovanje ni primerljivo s prejšnjim letom, saj so v tem letu v prihodke všteti še članarine, vpisnine in stroški za izkaznice, prihodki pa so navkljub temu nekoliko nižji. Nasprotno pa je pri odhodkih, ki so se le še povečali.

V letu 2009 je bilo v slovenske splošne knjižnice včlanjenih 506.599 članov. Delež članov se od leta 2000 ne spreminja (CEZAR, 2005). Posamezna splošna knjižnica naj bi zajemala 40% članov od vseh splošnih knjižnic skupaj (Določilo Standardov za splošne knjižnice), a vse splošne knjižnice (skupaj) dosegajo 61,9 % zahtevanega števila članov. Največje število članov predstavlja mladina do petnajstega leta starosti, sledijo pa odrasli.

Knjižnice so v letu 2009 ponujale: izposojajo in uporabo gradiv v knjižnici, medknjižnično izposojajo, elektronske in avtomatizirane storitve pri izposoji gradiva in druge storitve. Pri izposoji in uporabi gradiva v knjižnici prevladuje predvsem izposoja, v povprečju je bilo izposojenih za 1,2% knjižničnega gradiva več kot leto poprej, kot navaja CEZAR (2005). Tu gre največkrat za knjige, le v dveh odstotkih za elektronsko gradivo.

Sem prištevamo naročanje, rezerviranje in podaljšanje izposoje preko OPAC in preko bibliofona. Odstotek izposojenega gradiva pove, da so slovenske knjižnice dobro poskrbele za možnost izposoje različne literature. Med druge storitve štejemo prireditve (0,9% več kot leta 2008). Obisk na prireditvah se je v primerjavi z letom 2008 zmanjšal za 5%. Navkljub upadu obiska na prireditvah pa je, kot kažejo podatki, še vedno zelo dobro poskrbljeno za obiskovalce knjižničnih prireditev, saj so le-te razmeroma pogoste.

Ti podatki (Vodeb, Podoba slovenskih splošnih knjižnic v letu 2009), kažejo, da so povečini zahteve Pravidnika ter Standardov v povprečju slovenskih splošnih knjižnic presežene.

V članku, ki opisuje delovanje splošnih knjižnic določenem letu, je uporabljena metoda anketiranja (kvalitativna raziskava): avtor članka je vprašalnik posredoval knjižnicam, ki so ga nato izpolnjevale v elektronski obliki v obdobju od 15.3 do 31.3.2010, rezultate pa je predstavil s povprečjem, saj je le-to najbolj razumljivo za bralca. Sodelovanje je odklonila le ena knjižnica. Da bi ugotovil uspešnost knjižnic pa je zbrane rezultate primerjal s zahtevami Pravidnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) ter Standardi za splošne knjižnice (2005). Pri tej raziskavi je omogočena tudi zanesljivost znanstvenega dela-raziskave o splošnih knjižnicah pod enakimi pogoji kot smo jih imeli v našem primeru, zagotavlja pa tudi objektivnost, saj dobljenih rezultatov ni moč tolmačiti po svoje, kar tudi pomeni, da je avtor v svojem članku uspel ponazoriti rezultate raziskave, ki so objektivni, natančno razloženi in dostopni vsem.

3. BIBLIOTEKARSTVO NA HRVAŠKEM

3.1. Vrednotenje knjižničarstva in storitve v akademski in javnih knjižnic

Cilj tega projekta je vrednotenje knjižničarske dejavnosti kot javne službe in storitve knjižničarjev. V tem projektu je vključena raziskava, ki je potekala na Hrvaškem, ki je zajela 51 akademskih in javnih knjižnic in ki jo bom analizirala. Za vzorec so izbrali 125 anketirancev iz narodne knjižnice in 57 anketirancev iz visokošolske knjižnice, pri tem pa so uporabili kvalitativno metodo (intervju) ter kvantitativno metodo (anketo). Osnovni namen raziskave je bil pridobiti in analizirati uspešnost poslovanja prej omenjenih knjižnic. Projekt Vrednotenja knjižničarstva v javnih in akademski knjižnicah na Hrvaškem je začelo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, nosilec projekta je Oddelek za informacijsko znanost na Filozofski fakulteti v Osijeku. Vodja projekta je profesorica Kornelija Petr Balog, avtorji članka pa so Boris Badurina, Martina Dragija Ivanović in Maja Krtalić.

3.2. Analiza: strokovni članek

Predpostavka je bila, da knjižnice namenijo več pozornosti poslovanju kakor uporabniku. En od ciljev je bil čim večja stopnja organiziranosti v knjižnici, več knjižničarjev in knjižničark pa bo spremljajo postopke napredovanja kvalitete storitev. Izzivi, s katerimi so se zatem knjižničarji morali soočati, so; odzivati se in sprejemati zahteve za nove oblike storitev (na področju informacijske znanost) ter zadovoljiti predvsem uporabnikove potrebe. Knjižnice morajo stalno izboljševati svoje storitve in koristno uporabiti elektronske medije. Kot že

prej omenjeno, so pri raziskavi uporabili dve metodi raziskovanja. Ena od njiju je bila anketa, ki delno temelji na predpostavki in modelu dela Lynda Basney Micikas in McDonald, J. A. (McDonald, J. A.; L. B. Micikas, 1994.). Anketiranci (uporabniki knjižnice ter knjižničarji) so imeli možnost odgovora že z podanimi trditvami.

Ti rezultati so avtorici dali približen vpogled v knjižničarske dejavnosti in njeno vrednotenje.

Prvo vprašanje (več podvprašanj) je bilo povezano z storitvami knjižnice. Imeli niz trditev od 1-(se ne strinjam) do 5- (popolnoma se strinjam). V njej so ocenjevali zbirke gradiva, prostor, katalog (OPAC) in IKT tehnologijo knjižnic. Najpogosteje uporabljajo gradivo na dostopnem mestu. Odstopanje pa se kaže pri informacijsko-komunikacijski tehnologiji, kjer pa je boljše opremljena visokošolska knjižnica kakor javna knjižnica. Knjižnični katalog je po mnenju uporabnikov bolj organiziran v javnih knjižnicah.

Pri drugem vprašanju (kakšno je stališče o organizaciji v knjižnicah), so knjižničarji za javne knjižnice menili, da uprava daje največji poudarek na vrednotenje dela knjižničarjev, niso pa zadovoljni s strukturo zaposlenih, saj so mnenja, da ni dovolj osebja. To pa pomeni, da zaposleni se ne morejo posledično dovolj hitro odzvati na uporabnikove zahteve.

Pri akademskih knjižnicah pa so anketirani knjižničarji menili, da imajo te knjižnice dovolj zaposlenih, ki premorejo ustrezno izobrazbo in izkušnje. Tudi tu menijo, da pa je vseeno premalo zaposlenih. Nadalje so raziskali poslovanje in razlike v javnih in akademskih knjižnicah, vprašanje pa je bilo namenjeno predvsem knjižničarjem. Iz rezultatov je razvidno, da zaposleni ne poznajo kaj dosti razlik o poslovanju med javnimi in akademskimi knjižnicami. Četrto vprašanje je dalo jasen odgovor na to, da so v javnih knjižnicah zaposleni le redko vključeni v odločitve poslovanja knjižnic. V akademskih knjižnicah pa so zaposleni v dogovore vključeni le občasno.

Avtorica se je tudi vprašala, koliko in kdaj lahko zaposleni nadgrajujejo svoje znanje in se usposabljujejo. Tu se opazi velika razlika med akademskimi knjižnicami (34,0%), kjer je največ vprašanih odgovorilo z nikoli, ravno obratno pa je pri javni knjižnici (34,2%). Razlike je 0,2%.

Nato pa je avtorica dela izpostavila še en pomemben vidik in sicer v vprašanju, ali so zaposleni v svojem delovnem okolju zadovoljni. Pri obeh vrstah knjižnic je večina odgovorila z vedno.

Objektivnost sem dobila z anketiranjem, ki je ena izmed metod pridobivanja statistike. Zanesljivost te raziskave je izražena z ISO 11620 standardom (Poll, 1998), ki opisuje 29 pokazateljev uspešnosti storitve in aktivnosti v knjižnici. Notranjo veljavnost definira koliko usposabljanje knjižničarjev vpliva na odnos knjižničar-uporabnik.

4.ZAKLJUČEK

Kot je že na prvi pogled jasno, se bibliotekarstvo pri nas precej razlikuje od bibliotekarstva na Hrvaškem. Slovensko bibliotekarstvo se pri svojem poslovanju bolj usmerja v uporabnika oziroma v to, da bi ugodilo njegovim zahtevam. Obratno je na Hrvaškem, kjer pa je uporabnik nekoliko bolj zapostavljen, saj so knjižnice dale prednost bolj svojem finančnemu napredku kot pa uporabniku. Ta zapostavljenost se na Hrvaškem čuti tudi s pomanjkanjem ustrezno zaposlenega kadra, kar pomeni manjšo kakovost opravljenih storitev, česar pa ne moremo trditi za naše knjižnice, saj imajo le-te dovolj zaposlenih na uporabnika (Standardi za splošne knjižnice, 2005). Medtem ko se na Hrvaškem kažejo razlike med dostopnostjo gradiva med knjižnicami, pa je v slovenskih splošnih knjižnicah gradivo povečini pogosto na voljo. Skupnih točk v delovanju slovenske in hrvaške knjižnice tako najdemo izredno malo. Najbolj izpostavljena je ta, da so zaposleni povečini zadovoljni s svojimi delovnimi mestom oziroma možnostjo nadgrajevanja le-tega. Ravno zadovoljstvo zaposlenih pa povečini odšteje druge razlike (z izjemo zapostavljanja uporabnikov), saj to pomeni, da bo le takšno osebje raje opravljalo svoj poklic ter se posvečalo uporabnikom.

VIRI:

Vodeb, G.(2010). Podoba slovenskih splošnih knjižnic v letu 2009; *Knjižnica* 54 (2010), 137-154

Badurina, B., Ivanovič, D. M., KrtalićM. (2010). Vrednotenje knjižničarstva v javnih in akademskih knjižnicah; *Vjestnik bibliotekara Hrvatske* 53, 1(2010), 47-63